

DRUGI DIO.

Gojeње životiņa.

(Vrbnik na Krku.)

NAPISAO IVAN ŽIC.

I.

Sve, čegod je živo, to se zove *živo*. Živo (blago, para, merha) je vol, koň, osel, mulec i brav, maška, pes i prasec. Živo je pitovno, pravo, i dibje. Dibje živo je, ko judi ne pasu. Pravo je, ko pasu judi. I ovojsto je dibje, plaho, ako se boji čovika. Pitovno je ono živo, ko ji čoviku z ruk i ko gre za nín prez pejat ga na konopi. Živo od ruk, pitano živo, pitanec je brav, koga čovik peja sekamo sobun na pašu.

Judi pasu (zipašuju), goje najveć ovce, voli, mulce i osli i malo koňi. Prasec tuste veći del; goje jih malo, kupe je već zgojeni. Prija su pasali i kozi. Sedaj jih ne sme past, zač da delaju malana od derv, zatiraju derva, pek boje da se nín zatere, nego da zateru one derva.¹

Krava, vol, mulec, mula, koň, kobilá, osel i oslica se zovu velo živo. Ovce, pokojne kozi i drugo se zove sve malo živo. Najradije su samol goveda velo živo, a ovce malo živo. Vol i krava su još volovje, govedje, volovsko živo, goveda. Ovce su još bravje živo, bravi. Koň i mulec su koňsko, koňsko živo. Osel je vavik osel, ošje, ošje živo. Prasec je prašće, skot, zvir, kmet, beštija.

Seki pase svoje živo, seki hrani svoje živo, seki daje jist svomu živu. Kada živo ni va mošuni ni va dermuni zaperto i kada gre ki za nín ter gjeda, da ne bi šlo va škodu, ontrat se živo ne pase, nego se napasa.

Kada goveda ne delaju, bivaju zaperti va dermuni veći del dan i noć. Tu jidu, kada jih je voja, i pju, kada ih je voja. Ako ni već

¹ Judi se rugaju, da imaju kozu va Parenci, ka bi rada priko mora skočit, pek da zato ne smimo past koz.

dosta travi va dermuni, hite nín pest sena, slami ali snop fermentunišća. Kada je jako hudo vrime, ontrat su goveda i ovce va mošuni v noći, a vedne su li v dermuni. Goveda dobivaju v mošuni seno, slamu, fermentunišće, slamu od hajdi, od prosa. Kigod nín da i erbi špañe. Jist nín daju večer, a ne gjedaju po finu, ne mire na stodiru, koliko nín ote dat. Vavik nín gjedaju dat više nego meñe, neka jidu celu noć. A one pol pojidu a pol pohitaju poda se, pod nogi, da imaju na čen i ležat, zač drugačije prave postije nimaју, ako ne malo lajan i pera od derv. Ako živo ne more z mošuni zarad stidi, ontrat mu daju jist vjutron i večer. Napajat je tribi živo sveki dan majkol jeden put, a v leti dva, ki ne more više.

Kada voli v noći jidu va dermuni, vedne jako malo jidu, ako fadigaju, zač nín se ne da niš, ako ne da popadu kadi ki založaj. Ako su bili v noći v mošuni, ontrat nín čas dana dadu čegogare zagrist, kada počinu. Goveda najvole celu travu i negaženu. Čudo travi pogaze i ošmerdaju pek je ontrat ne te da jidu, i mora je gospodar dat va drugi dermun, kadi je čista trava.

Końsko se nastoji koti i govedje, ma biva više v mošuni i doma, zač više rabi. Zato žive više ob senu i slami, česa više i skonsuma (poji) nego govedje. Ako ima końsko poč kamo na put, kadi se ne će skroz dana moć zagrist, i ako je bilo noćun v mošuni, ontrat mu dadu jist prija nego ide ća, a na put mu dadu još bisagi sena, da ima ča glodat, kada pride na mesto. Ako imaju poč š nín ven, ni mu tribi dat niš, ter će prit na pašu pek oće jist, oće se napast, a još ga ote malo i ponapast, dokla se naji.

Osel se pase po nerizah, po komunadi, a najviše se glada napездi, zač je, more se reć, vavik doma ali na paši ondi, kadi paše ni. Sikavec, sparožina i rožji su oslu najboja hrana. Doma mu daju najviše slamu i fermentunišće, a sena dobije samol kadagod. I on ji samol jutron i večer, ako je v mošuni, retkokada mu ča hite sredu dana. Końsko pasu i va celoj travi, ali istešo najviše na utorkih (ustorkih, pustorkih), to je na onon, će je ostalo, pokla su popasli dermun voli.

Bravjemu ne derži nijeden vernice na ustih; ji, kada ga je voja, samo ako ima ča jist. Od maja do Sih svetih pase se bravje dan i noć po komunadi. Od Sih svetih do maja jide samo vedne, a v noći zubi bada. Ako je slabo vrime v zimi, da se z bravmi ne more poč na pašu, ontrat se naposte dosta. Če nín se more dat za jist, je pest beršjana, koga rado jidu, ma ga je malo za svih. Hite nín i pest sena, ali oni ne mare za űega; preberu samo perca, a žbićini ostave.

Ki se domisli, ta spravi za ovce moŝnin od faŝola i pera od smokav, ako more, prepravi ņin i malo otavi, ma ni ņu jako ne jube. Retki gospodari su, ki se dobro preprave za zimu s kermun za velo Źivo, a za malo se ne prepravi dobro nijeden.

Za praŝca skerb+ najviše. On je vavik v moŝuni, ņega sence ne vidi ĉudo. Otkada ga dadu v ņegovu moŝunu, kotec (kasal), pek dokla ga ne ubiju, ne smi znutra ven. Pod ņega hitaju peri i slaminu i seko toliko znmju spod ņega gnoj. Praŝcu daju lokat, jist (ijdu ke praŝcu, ijdu praŝcu, daju praŝcu) tri puta na dan: jutron, o polne i veĉer. On ji se, ĉe je za ņega dobro: pomije, mekini, posije, muĉinu, sirek, koŝćice, tikvi, mirlin, ripu, kunpiriĉinu, ni fermentuna se ne bi othitel, kada bi mu ga dali, vinuku, prelog i sterkek. Kada nimaju pomij, udelaju mu lokilo od ĉiste vodi i posij. Posije i koŝćice opare prija, nego mu je ote dat. Kadagod mu dadu i suhi koŝćice pomiŝani z mekinami. Vinuku mu sole ze posijami. Pokla je poŝeral, dadu mu lokat. Se drugo, ĉe mu daju jist, daju mu sirovo ali kuhano, kako ņin je kada od ruki. Kuhano mu teca više nego sirovo. Najviše ga tuste posije, muĉina, sirek i fermentun. Ni mu gorko ni proso ni Źito, ma ajtubog da bi ga bilo i juden.

Pes ji z judmi se, kada i oni, koti i maŝka. Seka kuća nima pesa, nego samo kagod.

Ako ki Źeli otustit brava ali vola, ontrat ga da v opaŝu, a on se ontrat zove *opaŝni*. Opaŝa je koti i druga paŝa, samo vol, ki je va ņoj, ne dela drugo niŝ, nego ji i pje. Ako se oće Źivo opast, tribi ga je dat v opaŝu o Petrovi i derŹat ga je vavik va dobroj travi, neka ne terpi ni glada ni Źeje. Opaŝno Źivo ne gre nikad v moŝunu, nego je zvena i dan i noć.

Pitance derŹe judi na rukah. Po dermunih je ne pasu, nego sekamo, kamogod moru, pejaju sobun pek je napasaju po klancih, po uzvratih od mest, po naklih od potok, po krajih, po laziĉih v lugu i sekuda, kudagod mogu. Źivo od ruk je letko napast, zaĉ je na konopi vezano, a konop derŹi v rukah, ki napasu. Ki je malo pomjiv, ne ĉe z otin Źivon nigdar udelat popaŝe, ŝkodi juden po mestih. Prija su pasali na rukah samol ovce i kozi, sedaj su poĉeti past i kravi, ma to nastoje samol tri, ĉetire od ņih za prodavat mliko. Źivo od ruk se nauĉi lokat pomije, jist posije, kunpir, ripu i drugo, ĉe mu se daje kuhano, a to mu jako teĉe, deboto boje nego gola trava. Pitance ne poste ni v noći. Źa skroz noće ņin se daje ĉe to, a v leti najveć ŝumi: skroslipini, bresta, kjena, kruŝini, svetoga duha i tertini. Ovu istu hranu ņin daju i v moŝuni, kada ne te da jih pejaju vasrid

dana na pašu zarad vele toplini. Za pitance, ki jih ima, skerbe više. nego za drugo živo, ali zato su i tušće i više mlika imuju, zač „pića bradu stroji“.

Sveki pravi gospodar gjeda prepravit za zimu toliko paše, kermi, da mu bude dosta za živo na potribi. Slamu, seno spravi, ako ima, v jaru, ako ne udela stog, dva, tri. Ako ne more dat fermentunišća va jaru, ontrat udela va stožišće babi od fermentunišća. Ki nima dosta svoje slami i sena, ta mora kupit. Najveći del kupuju samol seno i fermentunovu slamu ali fermentunišće. Takovi najradije zoru slamu, a to će reć, da oni zoru mesto onomu, šća je slama, a on nin da za plaću onu slamu, ka je urodila v mesti. Tako isto i verhu za slamu.

Vol, krava i końsko se večidel zajeno pasu va dermuni i v noći bivaju rado zajedno v se jednoj mošuni.

Ovce se pasu najviše sami za se ali po komunadi ali va dermuni. V mošuni se je ne smi pomišat z volmi, zač bi je mogli probit ali zadusit, nego se je mora dat va margar, ako ni za njih druge mošuni.

Kada se govedje ili końsko, da prostite, goni (fraja), ijdu s nin ke baku, końu, k frajaru, puste ga, dadu ga pod końa, da se nabrija, napelni. Brije živo prigjedaju boje nego jalovo, da nin ne bi zverglo, zato gjedaju fadigat š nin, će se meñe more. Kada živo zverže, biva gospodaru vela škoda, zač mu ijde šuškauć trajset, četerdeset fijorini, ako ne i više, a napasek (prepasek) je negovo uporišće, ufani, za znet šold, od drugoga ga nima znet s česa.

Otkada je živo bilo pol frajara, otkada se je ogonilo, počnu računat po misečinah vrime, kada ima zleć mlado, mladeñi, telca, hulčića, kada se ima otelit, ožribit. Sveki zna, koliko vrimena nosi końsko, a koliko govedje. Dobro paze na misečinu, va koj se je živo ugonilo, zač nigda se dogodi, da nosi jednu misečinu više, a nigda meñe. Jednuč v leti misečina preskoči. Kada već znaju, da će se živo spraznit na berzi, ontrat ga dadu va travu i nastoje boje, a ne fadigaju š nin niš. Obehajaju za nega seki dan dva puta. Nasvalito to delaju zadñu doba, kada već mora zleć. Boje se, i ne prez uzroka, za nesriću, ka se more dogodit nasvalito z mladñ živon, ko se teli ali ždribi po pervuč, po drugoč još i po tretuč. Takovo živo biva plaho, boji se škerkja i ne će da zapozna dije svoga telčića ali hulčića, pek ga more letko i ubit ali ne zadojit, a ontrat bi malo krepalo. Kobili su za to huje od krav. — Kada živo ne more udelat, ne more se oslobodit, ontrat mu pomoru.

Krava se teli pek oteli, steli, udela telca, zleže, skoti telca. Kada je pal telec iz ňe, ontrat se je otelila. Pervi posel ňoj je, da očisti telca od one šporkičini, va koj pride zavit, ona ga obliže. Pokla je telčič oblizan, ako ne još prija, stane se na nogi i počne iskat sesat, ma ne zna nač vimena ni sescia, a ne zna ga čapat ni v usta. Zato je tribi da bude ondi gospodar pek mu pomore. Va to vrime je tribi kravu vezat za rogi i na kratko ju svezat za steber ali za hrastič, ako se je otelila va dermuni. Staru se mora vezat zato, zač bi se zagnala i za gospodaron, va non trati (momenti, hipu) misli, da će ňoj gospodar zet telca ča, pek bi ga rada branit. Mladu je tribi vezat, ako ne jubi telčiča ali ako se boji škerkja. Kada je krava vezana, gospodar zeme lišto telčiča, položi ga pod kravu i da mu sesec v usta, još malo pretisne, neka mu pride v usta malo mlika. Škerkjivu kravu moraju još i sputit, kada oće telec sesat, da ne bi špehala z nogami. To moraju delat sveki put, doklagod se oduči od škerkja. Za odučit ju od škerkja, zemu suknenu hajinu ali čegod drugo, če je granpavo, i z otin ju nekoliko puti žule po vimenu, pek se ontrat već ne boji škerkja, zač se z otin nauči na škerkjani. Dobro je još i zimlist kravu pervo, nego telčiča podojit. Ona imiva sprav, vime, pelnu jenoga gustoga želtoga mličini; pari se, da je to sedeno mliko ali skrutŇeno mliko, a zove se kujada, kujadina. Telec ne bi mogel dije zisesat kujadi. Doklagod krava ne objubi telca i dokla se ne odvadi od škerkja, vavik ju nastoje. Potla, dokla se telec malo podjači, sprave ju samu s telčičen va dermun va celu travu. Kada je već telčič malo jači i razumniji, ontrat more bit z materun i pol veloga živa, ma koŇskomu ga se ne smi pustit blizu, zač koŇsko bi ga s kopiton ubilo. Krava s teleen biva ve dne na travi a v noči va mošuni. Telčiča seko toliko love. Zemu ga v ruki pek kidaju z ňega s persti čeperi i klopi, da se ne bi zakotili na ňen, zač bi ga fundali, pek bi krepal od mjohavščini, od nevoje, šeberivosti, od čepar.

Ki želi mlist kravu, derži telca pod ňun najviše misec dan pek ga prodá. Ki želi zgójit vola, ta melze kravu, dokli ju telec ne more san zisesat. Kada već san posesiva sve, ontrat mu ne zimje mlika. Pokla je telec finil misec dan, ontrat ga moru i lučit v noči. Ve dne je cel dan z materun, a v noči ga odluče. Ňega dadu na dvor, a kravu zapru v mošunu. Jutrodan ju pomelzu i puste telčiča k ňoj, neka ju potelca i posesa, če je ostalo. Nego ne namelzu nikad čudo, zač krava ne će da dā mlika, dokla ima telca. Nakon šest miseci, a more se i nakon leto dan, odluče telca za posve. Kravu zapru v jeden dermun, a telca v drugi, delgo jednoga od drugoga, da se ne

moru čut, kada rova jeden za drugin. Telec nikoliko dan ruče za materun, malo se srdi i malo ji, ali berzo zaboravi i počne jist i mirovat. Kravu moraju perve dni stverdit na dermuni, da ne ujde i skoči priko gromače ven pek ijde iskat telca. Zato je tribi gromaču dobro zagradiť i zakanit ali kravu sputit ali űoj dat vlaku. Ako bi skočila z dermuna, šla bi se od dermuna do dermuna ručuē i obehajajuē, a najprijā bi obešla gospodarovi dermuna.

Pokla je telec odlučēn, zapuste kravu, ne melzu ju, neka űoj mliko ijde ēa, neka zgubi mliko.

Kada derže, da je krava zaboravela na telca, a telec na űu, ontrat jih sprave skupa. Niki misle, da je za to dosta misec, dva, ali to ni dosta. Krava zaboravi, a telec ne. Kada pride k űoj, zarene se poda űu i počne da ēe sesat. Seki put dobije štoka pod bok, ona ga zboči z glavun. Ali više puti se dogodi, da ga objubi, i ako ga je objubila, pusti, neka sese, neka poteže bradavicu i mliko űoj se opeta poverne. Sedaj telec sese, se dokla krava ima mlika. Kada űoj mliko ijde ēa, ontrat se mora odlučit san. Kada telec ima tri leta, ako ne te da služi za baka, ga pretelku. Za pretlić telca imaju drivenu kuku. Š űun mu potelku po žilah zgora mošne, neka mu se va űoj zatare sime. Sedaj se već počne zvāt vol, a prija su ga zvali: telčić, telec, junčić, juńec, bačić, bak. Kadagod ga zazovu juńec i pokla je već pretelčen.

Kada se ima kobila naberzi oždribit, udelat hulca, hulčića, zleč ždripcića, ontrat ju najprijā zuju na pravu zadńu nogu, potkov űoj zibiju, znemu űoj ēa potkov, neka bude bosa, da ne bi ze potkuvun ubila ždripeca, kada ga udela. Końsko se zleže, pade z matere koti va jenon mihu. Ta mih probije kobila z nogun, kada špehne va űega, a ontrat hulčić pride ven z űega. Potla se je kobila oždribila, ostane koti i krava va dermuni ze svojin hulčićēn. Kada se malo zajāči hulčić, ontrat gredu s kobilun sekamo, kamo je tribi, a hulčića ostave zatvorena v mošuni i po cel dan, dokla se zispi i podjači i malo zapozna. Potli gre z materun sekamo i hrane ga koti mater. Koliko sese, ni tribi znat, zač on sese sve, dokligod ima ēa sesat; kada kobila zgubi mliko, ontrat se odluči san od sebe. Kadagod imuje i po leto dan, biva velik deboto koti mat i još sesiva.

Od par let naprid kadagod ki oće da očisti ždripeca, skopi ga, pek se ontrat zove ne ždribee, nego koń. Ako ga ne te da očiste, nego ga puste za racu, ontrat se zove koń za racu.

Ovce se pasu veći del po sebi, a prazi i jalovina po sebi. Kada je već doba, da se počnu ovce merkat, a to seki i pozniva na ovci,

kada se merče, kot i na velon živi, kada se goni, ontrat puste prazi mej ovce, neka je omerču. Seka se omerka, kada ju je voja. Va vrime od merkana prazi opadu, omeršaviju, omeršave, zač se zimerču, zismerču.

Ovea nosi tamo do mesopusta, a ontrat se počnu delat jančiče. Ka se prija omerče, prije udela i jančiča. Do Jurjevi tribi da se sve jance podelaju. Ki se udela po Jurjevi, ta je požňak, tribida zato, če se je udelal kesno ali pozno.

Da je ovca brija, pozniva ņoj se po spravi, po vimenu. Kada je jalova, deboto da nima nego seňal od spravi, a pokla se omerče, počne ņoj vime rast. Kada ima berzo udelat janca, ontrat ņoj biva vime tvrdo i veliko, da ņoj već ne more bit veće. I ovce se pri-gjedaju više, kada delaju jance, ma se pol seke ovce ne more bit, kada se jaňi. Ona se zjaňi i v dermuni i v mošuni i v noći i ve dne. Ako je človik pol ņe, ontrat ņoj pozna, da će se počet jaňit, zač pride z ņe nikakova čevjenasta pišaka, počne dvizat rep i skucat i ne će da hodi, nego tut staje, tut lega. Kada se ovca zjaňi, obliže janca koti i krava telca. I ovcu je tribi odvadit od škerkja i ņu je tribi navadit, da objubi janca. Kada se ovca jaňi ali ima počet jaňit, ontrat ju ni gonit nikamore, nego ju je tribi pustit ondi, kadi je, dokla se zjaňi.

Ovce i jance pasu zajeno po misec, misec i pol. Od pol miseca naprid more se već počet lučit jance, ma ni dobro, zač se zamore pek potla ostanu mali. Ki more, boje da ne luči, zač će imit tusti jance, pek je oće dobro prodat. Ki luči jance, luči je samol v noći, a ve dne sesu. Užanca je za prvi put odlučit jance na Velu sobotu večer, a od tada redon seki večer do maja miseca. Odlučivaju jance tako, da ovce zapru v mošunu, a jance va perkat, mali kraj od mošuni. Ako ni mošuna tako pretiňena, ontrat moraju jance z mošuni ven, va dvor, a ovce ostanu v mošuni. Mošunu je tribi zaprit dobro, da se ne podoje jance. Podoje se, ako najdu kadi škuju, kud moru poč k ovcam pek je posesat. Ako se podoje, poloču sve do kapje, pek gospodar nima ča pomlist.

Kada se jance delaju, dogodi se, da kojgod ovci krepa jaňec, pek ostane onđa margara, a komugod jancu krepa mat, pek ostane sirotič. Ako je ka margara mej ovcami, ontrat se poda ņu podaja sirotiča. Kadagod ga i objubi, pek ni već tribi podajat. Kada ne će da objubi sirotiča, ontrat ju je seki put deržat, dokla ju jančič ne posese. Ako ni sirotiča, vaja pod margaru podajat drugoga jančiča,

ako ne bi margara zgubila mlíko. Ki ne će podajat, ta margaru melze i nosi mlíko doma.

Kada se odluči jance za pose, ontrat je se zapeja zajeno z ovcami va jeden dermun i tu se odluče ovce od jañac. Jance ostanu va dermuni, a ovce moraju poč ven i delgo od jañac. Jance ostanu va dermuni po mesec dan. Do tada već pozabe na mater i na mlíko, pek se jih opeta spravi skupa, neka se zajeno pasu po komunadi. Ni jance svi ne zaborave na mater, pek kada pridu blizu ñe, ju poznivaju i ijdu poda ñu sesat. Ako ni mat zaboravila, poburavila janca, tako ga pusti da sese. Dogodilo se je, da je ovca i nukliću davala sesat i jancu, tako je on dva leta redon sesal. To je već veli kaz, a da je ovca pustila janca k sebi, pokla je bil odlučén, to ni nikakov kaz, zač se to gusto prepeti.

Ovce se pasu po komunadi sami od Petrovi do Sih svetih. Od Sih svetih do Petrovi ima pestir š ñimi posel. Vjutron je spravi (pusti) z mošuni, večer je spravi (vrene, vegne) v mošunu. Dokla se ovce melzu, a otkada se odluče od jañac, mora je pestir dva puta na dan spravjat (iskat) i vegañat pek pušćat. To dela vjutron i večer. Ovce bivaju va to vrime zaperti samo, dokla je pestir pomelze. Muški, samec, sančić, ako ga puste ze sin, će ima, zove se drugo leto prazić, a naprid, dokla žive, se zove praz, prazina. Ako mu odrižu jaja, dokla je mali jančić, ontrat od ñega pride skopčić, skopec, skopčina. Ako mu ne odrižu jaja, nego ga pretelku koti baka, ontrat se zove pretelček. Kada mu ostave jedno jaje, a jedno znemu ali pretelku, onda se brav zove prazorožec.

Od pokla je prišla delopojska (poľodjelska) zadruga, od potla imamo za racu fureškoga baka, ma ni dosta, još jih je i domaćih. Isto tako je delopojska zadruga činela prit i fureškoga praza, ma ni on ni dosta. Govore, da se oće tako pobojsat raca od našega živa, zač da naša raca ni prava raca, koti je po svitu. Ista zadruga je kupila i prašca praza, da se popravi naša domaća raca od prasac, kada bimo je samol imeli kadi past, koti imaju judi po svitu. I guveren je dal koña, štalona, za racu i osla, mazga, mozga, ali se nikako bi reć da ze koñskih ne gre dobro. Ne hvale se, zač da je ta raca ali prevelika ali ñilija od naše domaće. Nasvalito prigovaraju oslu, da su mulce, ke su potekli od ñega, slabije v nogah, nego ke su potekli od domačega osla. Kopita da su ñin preveć metki, pek se po naših hrustah berzo razbose, ogrebu, i gredu se nabadajuć se, nasvalito kada su dežjevne vrímena, a to ni dobro za gospodara. Štalon da je zaterl domaću racu od koñi. Sedaj da su koñe za naše

kraje i priliki preveliki. Vele koŇe da su za poja i ravnice, a ne za naše klanca i boki.

Ako i mermju na tuju racu, giedaju istešo imit će lipše živo. Ki zgoji lipo živo, mu je na jednu ruku lipa čast, a na drugu još i korist. Nadije se, da će dobit za Ňega premij i da će ga boje prodat. Prija su hojivali na premij samol ze koŇskin živon, a sedaj hojuju z govedjin. Premije dile va Veji seko leto jeden put živu od sega škoja.

KoŇ i kobila rabe za jizdit najviše a i za gonit. Osel i mulec rabe najviše za gonit, pejat brimena, a za jizdit malo. Od koŇskoga živa je mulec najjači, a osel najŇiliji. A ov najviše služi gospodar. Judi najvole imit oslića, zač se lahko zgoji i ni od vele spizi, a poji sve, će mu se da. Mulca zgoje rado z nadijun, da ga ote drago prodat. KoŇ je od vele spizi, poji na leto više hrani nego par voli, a služi malo i ne pernese onoga, će se na Ňega potрати. Osel biva po trajset fijorini, mulec po devedeset do sto i deset, a koŇ pedeset do sedendeset.

Ral, verhadbu i vožŇu opravjaju judi z volmi i s kravami. Ze kravami je malo zel barat. Na jenu nisu jaki kot voli, na drugu jih se ne smi forcivat z delon, kada su brije. Ki opravja svoje delo a ne gre ze živon na dobitek, ta more slobodno duperat kravu i vola, ali i obidvi kravi, i ne će ostat pozada ze svojin delon nit oće rujinat živa. Ki želi z volmi dobivat, mora imit voli, a ne kakovi takovi čore.

KoŇsko je tribi zaoglavit i osedlat ali oštijat, ako ga se oće rabit.

Goveda je tribi vezat za rogi z popreznin, volovjin konopon i spreć va jaren, kada se ča ima š Ňimi vozit ali orat. Kada verhu š Ňimi, spregu je va konabje.

KoŇu govore: „cu! hije! hi! cukoŇ! hizdoha!“ kada ga gone, neka hodi. „Stoj! sta! sta sta! čččč!“ koti kada prasec loče, ali „kežkež!“ koti kada žaba krekeće. Ki ne će ali ne more s tal zajizdit na koŇa, ta ga prepeja blizu zideca ali kamika ali česa drugoga, će je koŇu do pol terbuha, a on more na to stat i prehitit nogu priko koŇa. Dokla mu koŇ do tuda pride, govori mu: „cu! pristup! pristup cu!“

Mulca gone i pristupaju kot koŇa, samol mesto „cu koŇ“ govore „cu mulo!“ Tako isto i fermuju mulca koti i koŇa.

Osla gone z „muš! čina! muuš! činaaa! čina simo na! tvrtvrv, tvr muš! ala!“ Pristupaju ga ze „pristup muš!“ Fermuju ga koti i koŇa.

Vola gone ze „se!, vo!, vo!“ i reku ime od Ňega, „vo male! vo male vo!, ala! šu! homo!“ Kada ima vol poč nazad, ontrat govore:

„sti! stu! stuk! stuči! vstuči! stuči vo! vstuk! nazad!“ Kada verhu, ontrat zapovidaju volon: „hoj! hoj na! okolo hoj! hoj male! okolo male!“ Kada je tribi obrnut voli, se reče: „torna! vostivo! torna vostivo! vostivo torna!“ Za spreč je reč: „košta!“ Ako ima jeden od voli poč priko ojića, reku mu: „pasa prik!“ Za fermat voli rabi: „nâ! fuuué!“ na ovo se zašviče, zašvikoće z usti: „stî! vô!“

Seko živo se zove, da pride k človiku: „na! na mal na! na moj na! ne! ne!“

Sveki vol ima svoje ime po dlakah: mije, rume, čede, rije, bakin, bokan, pek se ze zapovidun reče i negovo ime, ako se nemu samomu zapovida.

II.

Od *letećega* goje judi samol kokoše i to ne sveki, nego kigod, a ima deboto seka kuća po jednu, dvi kokoše. Ki imaju čudo prostora, tijsti pasu i čudo kokoš, ma priko deset ne. Kokošan daju zobat vjutron, opolne, popolne i kadagod pridu v kuću. Ako jih je čudo, ontrat nin daju na obrok. Mej obrokon jednin i drugin gredu kokoše posvuda i grebu posvuda, kamogod moru poč blizu kuće ali stana. Zobju proso, žito, šenicu, hajdu, sirek, fermentun i sve, će nin se hiti. One su vavik operti. Više se hrane sami, nego jih hrani gospodarica. Najviše spe va konobi ali v mošuni na dervih, ke nin se načini za spat. Veni, na stanu, spe po dvoru na dervih i po stablih, ako je ko va dvori. Nego one, ke spe po stablih i po dervih va dvori, nisu seguri od ruk i od kravujca. Kigod kupi i po jednu puru ali dvi, ali je kupi već zgojeni, dobro je otusti, a onda ubije i poji. To udelaju popi i ovi, ki su malo bogatiji. Rac i usi ne te nanci da kupe, zač da nin je tribi vavik vodi, one da se vavik va vodi peru, a u nas je ni.

Kokoše delaju jaja, nesu jaja, za to je najviše i pasu. Kada gospodarica vidi, da noj oće mlada kokoš (pišćenica) počest nest, da oće pronest, počne ju seki dan obehajat, da vidi, ima l' jaje. Zato ju, kada noj pride kuću, namami, da noj počučne i da noj se da čapat v ruki. Kada ju jeme v ruki, prime ju va livu ruku, glavu noj oberne nazad a rep naprid, pek noj zabode mali perstić va pezló. Ako ima jaje, verh od perstića upre va nič tvrdo. Ako nima jaja, ontrat ijde ves perstić nuter i ne najde tvrda. Kada je to tvrdo (a to je jaje) blizu samoga prohoda, pezla, ontrat oće kokoš ali još ono jutro, ali drugo jutro na seguro udelat jaje. Gospodarica već pozniva i prez gjedat s perston, kada noj oće kokoš ponest, a i kada noj oće prestat nest, a oboje pozniva kokoši po rožici i po peru.

Dogodi se, da kokoš nese jaja drugdi, a ne na nesili, ko űoj gospodarica prepravi za nest. Kad űeli gospodarica nać, kadi űoj kokoš nese, ontrat mora znat, kada ima udelat jaje. Pokla zna to, gjeđa kokoš, kamo ga oće poć udelat. Ako űoj tada ne ijde za rukun vidit, čeka ju, otkuda će prit, pokla udela jaje. Ako ju je seda obličila, gre onamo i najde jaja na mesti ali va kakovojgod škuji ali pod slamun. Ako űoj ni to ne more pasat za rukun, ontrat ju ćapa, kada ima jaje, i zanese na nesilo pek ju pokrije z rešeton ali z verűun, da ne more uć, i derűi ju ondi, dokla ne zleűe jaje. Tako űoj udela više puti, dokla ju ne naući hodit na nesilo udelat jaje. Da se kokoš naući nest na nesili i da ne zaboravi nać nesilo, je va űien vavik pest slami, a nasrid űe je prazno jaje ali bela balica od kamika, položek.

Kada kokoš prestane nest, ontrat poćne kvocat. Krići „kvok, kvok“ i ne će nego da leűi na nesili i lega segdi, kamo ju se poloűi. Tada ki oće, ju nasadi. Poloűi poda űu jaja, neka leűi na űih, ona oće mu od űih zleć piščence. Dokla kokoš leűi na jajih, zobje jako malo i ne će da se stane z jaj. Zato űoj gospodarica blizu nesila poloűi zobat i čašicu z vodun za pit. Ako űoj gospodarica ne bi udelala tako, prišla bi űoj v kuću pitat zobat, to ne bi bilo dobro, zać bi se mogli jaja zahladit, pek se ű űih ne bi već nigdare zlegli piščence, nego bi za vavik ostali mujki, najzada bi se zavoűali.

Jaje je mujek, mućek, kada je već nutri zadelan piščenec i kada je već černek od jaja koti kervav. Mućki se udelaju od jaj, i ako nisu nasajeni jaja pod kokoš, nego su samo već stari. Seko jaje, ko je tekűeno od peteha, onojsto se oće zleć, a ko ni tekűeno od peteha, onojsto se oće zavoűat pod kokošun, a zleć se ne će nigdar. Seka prava gospodarica pozniva jaja, ke su tekűeni i ke nisu tekűeni od peteha, ma su retke takovi. Nejednuć se dogodi, da nasadi dvajset do dvajset pet jaj, a zleűe se jih komać deset do petnajst; kadagod i jedno samo.

Pokla su piščenci zleűeni, peja je kokoš za sobun sekamo, kadi űin more nać jist. Ona gre sprida kvocajuć „kvo, kvo, kvo“ i grebuć z nofti, a one za űun: „pić, pić, pić“. Kadi ča najde, ondi űin pokaűe, neka pozobju. Gospodarica hita sedaj više zobat po kući, po volti, po dvoru, neka kokoš s piščenci gušće nahaja zerna.

Ki ne će ali nima s čin nasadit kokoš, ta ju hita z nesila, zigaűa s konobi ali kupje va hladnoj vodi, ma sve zaostuj, kokoš ne će da ga posluša, ona leűi i kvoca. Ona se osuši kot dervo, opipue se sva, zgubi peri, a prestane kvocat, kada je űu voja. Seka kokoš

ima svoje vrime za počet nest i za prestat. Nika počne nest ranije, nika kešne. Veći del kokoš ne nesu po tri, četire misece skroz leta. Najveć jih ferma nest v leti, a kada stepli, prestanu nest deboto sve. I v zimi ne nesu čudo. Nika kokoš nese seki dan, nika seki drugi, a nika seki tretji. Kada je nesla kokoš redon pek počela nest seki drugi dan, gospodarica zna, da će noj kokoš berzo prestat nest.

III.

Uli, čeli. Čel je bilo prija čudo. Sedaj jih je jako malo. Ima kigod ter kigod po nikoliko uli, ma to je za četicu, za likariju. Prija je bilo drugačije: Stari Luče je imival samol u Svete nedije priko sto uli, pokojni Frane Oluč tulikajše na Dupčiči, a kadi su pek drugi? Deboto sveki kmet je imival po koga toga ula. Sedaj jih ima još nikoliko stari Bilko i pop Butkovič.

Uli derže kot i drugda za gromačami v jati kuntra sencu na topli, da nin ne pači bura i zima. Seki ul ima svoj roj. Ul je koti jedna škričnica zbjena od četirih desak. Doli su se deski ravno opijeni, da more stat dobro na tlih. Gori su pek otpijeni na bok. Spridnja je najbasija, zadnja je najviša, a one po bandi su če je bliže zadnoj sve to više, ma nisu više od ne. Popriko svih četirih je zabjena deska, krov od ula. Na spridnoj deski doli je zapijena škuja na pilu, ali su zverčeni skuje na križ, to je leto. Nutri je na polovici ula križ udelan od dvih zbic, ke gredu od jedne live do jedne prave i od jedne spridne do jedne zadne deski od ula.

Starinske uli nisu bili na kantuni koti škričnica udelani od desak, nego su bivali dupja od dupca, od bresta ali kakovoga drugoga derva. Sekomu ulu je tribi udelat svoje mesto. Ondi, kadi ga ki misli položiti, mora mu ogrest zemju i poravnat. Na nu položi jednu škrič od kamika, a na ta kamik položi ul. Na ul mora položiti još jeden li škričlast kamik, da pretiska ul, neka ga veter ne zverne.

Čeli imaju maticu, ka nin zapovida i sidi na križu. Dokla je matica v ulu, dotla je ul pelu čel; ako re ona ča, iđu sve za nin. Čeli nikad ne krepaju, one poginu, umru, uteru se. Ul je umerl, kada su čeli v njen pomerli. Ul umre od glada, i od zimi, a stere se i kada se nauče nuter hodit mravi i miši.

Ul se roji, čeli se roje, udela roj. Najviše se roje uli od Antoše naprid do pol julija. Dogodi se kadagod, da se roji i kešne. Najperve roje su najsegurije. Pozne roje rado umru, zač ne sprave dosta paše za zimu. Niki ul se roji po jeden put, niki po dva a niki i po tri do četire puta, kako ki. Kada se oće ul rojit, pozniva se dobro. Čeli

nutri nikako posobojno sopu. Sprida po tlih, po kamiku i po sven ulu okolo leta biva jih va stotini po cel dan. Gospodar od uli sedaj gre obehajat za uli seki dan redon i nastoji je od osme, devete ure vjutron do za vičernun. Najradije se roje od jedenajste ure vjutron do ure za polne. Stražit se mora uli, kada se roje, zač ako ne, roj bi ušel ča. Ako je roj zletel z ula ven, ijde koti jedno klupko sevijajuč se. Sedaj je tribi hitat va nega zemju, pešči, klobuk, jaketu, hajinu i svikotat mu, neka se ferma. I to se dela se, dokla ne pade na tla na kiticu od germa ali od kakova derva. Ako ne će habat, mora se poč tekuč za nín i fermivat ga, dokla kadigod ga je voja ne pade. Sedaj je poč berzo po ul onamo, kadi su uli, i prit š nín nazada pod roj, pek ga je ogrest, zmamit, da se pokala v ul, i zanest mej druge uli. Ogribat ni jako letko, zač su mlade čeli jako plahi i udni, rado badaju. Ki gre ogrest ul, mora stari ul dobro očistit. Novi ul, ki još ni rabjen, namaže ozvena po pučah z govedjimi lajni, a oznutra ga dobro omete ze metlicun od kozje meti, a još boje da ga pomaže malo i z medon. Sedaj pokrije glavu, vrat i obraz ze rupeen. Sedaj zeme ul v ruki i oberne ga zgorudnon ter podloži pod roj i počne z usti svikotat, a po ulu ze kamiččen ali ze persti roštat, kutlat, neka čeli padu v ul. Ako ga čeli pohabaju, ogrebe ul najednuč, ma ako ne te habat, ogribje ga i po pol dana i do škure noće, a i do kus noće, a kadagod mora pustit i za drugi dan. Kada je grozd čel pal v ul, ontrat je tribi još malo počekat, da i one, ke su ostali, pridu nuter. More se provat i ze kakovangod kiticun malo po malo zlehka je pomest nuter. Ako jušto i nisu sve čeli v ulu, more ga se zet na rame i zanest na negovo mesto mej druge uli. Kada se mora ul nosit nadelgo, ontrat ga je tribi privezat z rupeen. One čeli, ke nisu bili šli v ul, pridu kešne sami nuter, nego ako bi trefila matica bila ostat zvena, ontrat bi i one z ula ušli ča. Kadagod se dogodi, da roj ujde z ula i nakon osen, petnajst dan, a to biva zato, zač mu se ul ne obikne, ni mu običen.

Kada se čeli obiknu v ulu, počnu spravjat med i vosk. Se od dna do verha napelne ul ze siti, a seki sit je peln meda. Med spravjaju od rožic seke sorti, od sega, če cvete. Najviše sprave od kozje meti i od cveta od hajdi.

Na podzimi obehaja gospodar uli i popeže sekoga ter gjeda, ki je teži i stariji. Ke uli su teški i stari, zapameti, a potli pride znimat med. Najprija zeme na ruki one, ke su stari, ontrat one, ke su legje, a ako jih je čudo, i kogagod od onih, ke su težje. Če je ul teškiji, to je pelniji, i ni straha, da će po zimi umrit od glada. Legek ul more lehko i ne dočekat leta živ.

Kada se gre znimat med, ontrat vaja zet jeno kukasto drvo, par keblač i jeden mih. Kada se pride va mesto, kadi su uli, ontrat se potkuri ul, neka čeli biže, ako ka more kamo, i neka pokrepaju od dima. Sedaj se kida siti i hita va keblaču ter telče, da se poubiju one čeli, ke su ostali živi. Kada su čeli veći del poubijani (poubjeni), a siti sve znameneni, potkuri se drugi i tako naprid. Ontrat se gre z medon dije na prodaju va Veju. Ako ne tako, je tribi zanest doma i pustit, neka se med zicidi ze siti, koliko više more san. Če se ne ocidi samo, to se ožme ze žimačami. Pokla su siti ožeti, hiti je se va piñatu i obi-i na komoštra nad ogeñ, neka se vosk rastopi, a ontrat se ga ziliye va kakovgod okrut i pusti da se ohladi, pek zneme ven i spravi kraj. To se zove černi vosk, a ne biva čern, nego je želt. Čudo su ga prija rabjivali doma za delat sviće od nega, a prodavali su ga i v Riku nikomu, ki je sviće delal. I vosk i med rabe za likariju doma va čudo prilik.

Ki ne će zet čelan ves med, nego samol malo meda, ontrat je potkusa, potkusa ul, zneme samo doliñe siti.

Pokla je prišlo cukar i kafe, petrojlo i pokla govore, da su počeli delat vosk od drugih stvari: loja, kunpira i sve, će se zmisle, od potla zgubil precij i vosk i med. To je tribida i krivo, da su judi zapustili uli.

Niko vrime je bil pop Butković počel gojit uli po svoju i da će naučit judi tako delat, ma ga ni otel poslušat nijeden. On je delal iškriñice, koti da oće ča va ne drugo dat, a ne čeli. Sprida nin je udelival dverca namesto leta. Na goriñoj bandi je udelival škuje i polagal na nu iškriñicu prez dna. a na ovu je daval još i tretu iškriñicu, pek je govorival, da kada čeli napelne najdoliñu iškriñicu, da ote poč va goriñu pek va najgoriñu. To je bilo još i zato, da ne moraju čeli poginut, kada nin se potkuri. Druge uli je pek imel tako udelani, da su imeli nutri se nikakovi poneštrice na četire kanuni, a ozgora pokrov, ki se je opiral i zapiral, kada je bilo tribi. Te uli su bili zato, da se je moglo znimat ž njih sit po sit, kadagod je bilo gospodara voja. Po ta način mu ni bilo tribi ni ubijat čel, a potkusat je mogel ul, kada ga je bilo voja.

Ako je suša, a čeli nimaju blizu vodi, gospodar zeme korito, zanese pred uli i napelni ga vodi, a po ñoj pohita pera od stabal, neka imaju čeli kadi sest, kada pridu pit.

Kada čeli nimaju ča jist, ontrat gospodar zapovidi gospodarici, da semeje prosa pek onu prosenu muku zamisi z medon i tako udela kruh, a gospodar ga zeme i nosi pek polaže pred seki ul, da čeli pridu na nega zet jist.

IV.

Judi derže v kući najradije mašku, zač nín lovi miši. Nisu nój jako kuntenti zato, če šporka v kući pek nín smerdi, ali zato ne te da ju zateru. Retka fameja je prez maški, a ka je nima ali je ne more imit, zač ne će da nój se upodari, toj je žal. Kada krepa maška, i ontrat je gospodarici žal za nún. Pesi derže samol pušari i kigod pestirić. Ovijsi imiva pesa samo za kunpaniju a kolikogod i za stražu, da mu se ne bi ki prišel pačat va živo. Zaradi zvira ni tribi čuvat ovac, zač zvira ni, ki bi ovcu zaklal i pojal.

Ove male pesiće od straže se nauče poznivat sled od ježa i od kuni, pek ontrat bivaju pestiru i od koristi, zač more poč š nimi na ježe i naseguro nač dupej ali duhjinu, kamo kuna rado spada, pek zaleć nój železa ali labor ter ju čapat i dobit za ne kožicu do pet fijorini, ako je dobra.

Judi se baš ne srde na pesa, ma ni ne mare za ga hranit prez nikakorove koristi. Ženi ne moru vidit tujega pesa v kući, kada nín pride, zač nikad ne pride v kuću s koristun, vavik nín će to poji i poloče, ako najde na tlih ali kadi more doseć, a već puti nín udela i veću škodu, kada ča razbije: čašu, pjat, lonec. Takovoga pesa ne moru ni čut ni vidit ni judi. Seki ga goni s kuće ven i telče. Jo nemu, ako nín pade v ruki. Udelaju mu sve, če moru: peštaju ga, opare s kuhanun vodun, jemu mej dvera, dodar bi ga i skupili. Srića negova, da ima lehke peti i dobro oko, pek na vrime uperca ča, ter pokla se je zalokal ali ča zahlapnul, ne dobije po plećih više puti niš, a najviše po jeden mlan od žernav.

Dica se jako rado zabavjaju s pesi. z mačići i z maškami, dokla ih ne ujidu ali ne oškarnu z nofti.

Pes i maška jidu, kada ji kigod v kući. Seki nín će to hiti, da se zablazne, a ne terpe jako ni glada, zač ume pitat, da nín se da, kada vide koga ča jiduć. Ako nín nijeden niš ne da, ontrat zemu sami, a opale se, čegod najdu kadi na redu, koliko va tujoj kući, toliko va svojoj. Ki daje pesu i maški jist, koliko nín je tribi, ta se ne boji, da mu ote udelat škodu. Maška je huja od pesa, a nasvalito je huda za ribu, ako ju podvoña v kući.

Ni pes ni maška nimaju posobojnoga loža. Najvole ležat na komini pol ogná. Ona bi se vegnala i v ogeñ, da bi mogla. I jeden i drugi voleli bi na metki ležat, a ona je više gospa, nego on. Ona se vrene i na postiju pod odelo i va zibel na dite. Zato, če se vegaña va teplo, čapa čudo puti šibicu po plećih i za te ne komodi trisne

već od jeden put posrid kuće na tla, ćapaju ju za vrat i šmerknu s postije doli.

Kada maška udela mačića, ontrat se š nými prenaša po kući simo tamo. To nój dopuščaju, ma nój brane, da je ne zanesa na postiju ali na sviti. Pesici dadu va konobu staru verninu ali iškričinu i pest slami nuter, neka tu goji i doji pesiće, dokla ne počnu sami teć okolo. Perve pesiće i perve mačića ne puste zgójit, nego kako se zlegu, hite je v more. To delaju zato, zač da bi bili jako hudi, kada bi narasli, pek da bi grizli, ugrizali i škarnali, hvatali judi i dieu. Judi se za mlade ne skerbe niš, doklagod ne prohode; kada prohode ter pridu, kadi se ji, ontrat nin daju koti i starin. Kada je mater voja, ontrat odluči mlade sama. Maška luči mačića ovako: kada ne će da mačiću da sesat, ne će da mu stoji, ako pride, da će se zatelcat. nego beži ća od nega. Kada nój to ni dosta, ontrat se zarene za nin, da ga oće. Sveki put gerči na nega i kiše, a i z nožicun ga više puti švizne. Kada ga nekoliko puti tako ošvizda, ne će već k nój, zamiri mu se mlíko. Judi se tomu smiju, kada to gjedaju.

Dica rado pasu tiće va gajbi. Stariji nin još i pomoru.

V.

Vol, kada se udela, je telčić, teličica, sančić, samičica. Od misec dan je telec, telica. Od leto dan junčić, junica, junec, jalovica, bačić, bak. Po pretelčenu je bak vol, a jalovica je po pervon frutu kravica, krava. Mali vol se zove volek. Kada pride kravi ne vrime za poč pod baka, ontrat se krava goni, ona bi se hoja.

Koń kada se zleže, udela, je hulčić i ždripčić, hulica i ždribičica. Potla je ždribec koń, ždribica kobilica, on dokla ga očiste, ona dokla udela pervoga hulčića. Potla je koń i kobila. Kobila se goni. Ako se s kobilun ijde pod osla, ontrat kobila ne udela hulca, nego mulca ali mulicu, ki ostanu, doklagod su živí, mulec, mula. Mula nima ploda, zač da je prokjeta; prokjela ju je Majka Božja va štajici od Betlema, kada se ni otela poklonit Ditiću, i da nój je rekla: „Nikad ploda ne imela!“ I od ontrat da ga već nima.

Osel je, kada se udela, pulić, potla oslić, a velik je osel, oslica, ma veći del je vavik osel, bil samec, bila samica, doklagod ne krepa. Ako bi se trefilo, da bi se oslica nabrijala s końen, ontrat bi udelala mozga. To se jako retko trefi, na sto let jeden put, zač koń ne mari za oslice, kot mari osel za kobili.

Prasec je, kada se udela, praščić, prasičica, sančić, samicica, samec, samica. Do leto dan je mladi prasec, mladec, mlačić, a potla je prasec, prasica, ma veći del je prasec, ako je i ženskoga spola.

Dokla ni skopjen mladee, zove se praz. I prasica se goni, buče. Kada se prasica goni, je jako huda, biži s koca i sve pini Ńoj gredu na usta, ni je moguće stverdit va nijenoj mošuni.

Maška je mačić, kada se zleže, a potla je maček, macan, macanina, macanična, maška, mačina, mačetina. Veći del je vavik maška; ako je lipo, i macan.

Pes je pešić, a potla pes, oćić, ocina, pesina, kuća, kuček, pesica, kuja, kučka, ocica. I pes je vavik pes, kogagodare je spola.

Kada je baš prava potriba, da se zna, je l' mulec, osel, prasec, pes, maška muški ali ženski, ontrat se ga pravi po onon spolu, od koga spola je. Ontrat se reče baš: osel, oslica, mulec, mula, prasec, prasica, pes, pesica, macan, maška. Ali se reče nasvalito za mlado živo samec, samica, a pravi se i zajedno ime.

Ovca i brav, ovce i bravi to je ime za sve ovce i muške i ženske. Brav je jančić, jańica, janec. Od leto dan je nuklić, nuklica, nazimek, nazimnica. Kada muški počne merkat, ontrat je prazić od leta. Ako se nazimnica omerka, ontrat je prihodńica, udela janca, ima janca z prihodńicun, kot prihodńica. Muški je skopee, kada su mu odrizali muštru (sprav, jaja, meštriju). Ako mu nisu odrizali, ako ga nisu skopili, ontrat ga pretelku, kada ga ne te deržat za racu, a zovu ga pretelček. Prazorožec je praz ze jednin jajen, a drugo su mu odrizali ća ali pek pretelkli. Ovca, ako se ni omerkala s prihodńicun, zove se treton leti jalovka. Jalovka, jalova ovca je i seka ovca, ka se ne omerće. Jalovina su sve jalove ovce, prazi, skopee, pretelčki i prazorošće skupa.

Po dlaki je vol bakin, ako je bel ali dobro belast; čede, čed, čedan, ako je čern ali dobro černast; bokań, kada je kerpast, čern i bel; mij, mije, ako je siv; rum, rume, kada je čevjen, rumen; peran, kada nima ni čevjene ni sive dlaki, nego nikako bleđo na čevjeno više na želtasto potežu.

Po dlaki je koń čern, čevjen, bel, siv, ser, kostańev, zvezdast, ako ima na ćeli zvezdu, beloputast, ako ima na kojgod nogi blizu kopita belo. Posobojnoga imena nima. Mulec je najradije čevjen, a more bit čern i siv, ali je vavik mulec. Osel je najradije siv, a more bit čern ali bel, ma vavik ostaje samol osel.

Brav je po velni bel, čern, siv, rij, šar. Zato se zove beli, sivi, šari, černi, rijji, lisee, šaree, sivee. Najviše se zove brav po dlaki na rilu. Ovca je bilkasta, bilka, bilćica, bilkujica, belkujica, bela, kada ima rilo belo. Koloka, koloćica, kolokasta ovca ima okolo nakolo očuj černo, a drugo sve belo po rilu. Merkuja, merkujica, merkujina ima

černo rilo, a kadagod samo načerne pikne. Kadagod ima veći del rila čern ali čevjen.

Ovca je veći del prez rogi, a kada je ima, ontrat se zove roguja, rogujica, rogujina. Praz ima rado po dva roga. Kigod imuje i po četire, ontrat je kvatrin. Ako nima rogi, ontrat je mulast. mulan. Koj ovci raste visoka velna na glavi pek noj visi malo priko čela, ta se zove čufka, zač ima čuf na glavi.

Pesu ne nadičaju imena po dlaki, nego mu nadiju ime, ko nin se zmisli, kotj kolonbo, verona, bizel, čipičapa, pinč, moro bruto i sekako, kako se domisle.

Kokoš i maška nimaju drugo ime, nego: kokoš, maška. Kokoš je: černa, bela, želta, piknasta. Maška je siva, černa, bela, želta, šara, kerpasta.

Vola i koña se zove z be-*edun*: na, na moj na, na mal na, ne, ne.

Kokoši se govori: pi, pi, pi; ko, ko, ko, na koke, na koke na, na moja, na moja na, čin, čin, počin, počin moja, počučni; uš! uš! uš tuja! šu tuja! š! uš na!

Maški se govori: mujs! mujs! mujs! *peupeucu!* mujs na! šic! mac! šic na! na mace na! mujs na! šic mace na!

Prasec ali šoka razumi, kada mu zakriknu: šok! pek biži. Još mu govore: na, na, na šok na! šok na! šoke! na šoke na! na mal na, cik, cik, cik, na cik na, čjučjučjuču. I po gorinsku mu kadagod govore: puć, puć, puć!

Pesu govore: kva, kva, kva na! kva na kva na! na kva na! čo, čo na! na čo na! marš, marréa, maréa, maréavija.

Ovca je još *tvrrušina*. Zovu ju k sebi: na moja, be moja, ba moja, be mala, be moja be, na *tvrršina* na! be *tvrrušina* be! be! Još ju zivaju i po imenu: na bilka na! Ovcu gone naprid ze *besedun*: kiš, kiš kiš, na kiš, kiš na; a vraćaju ju ze: *rrrrr! rrrna! nrrrna!* kiš simo! kiš simo na! ne! ne!

Velomu živu ni tribi zlamena, zač se lahko ne zgubi, ako i sliči kadagod jedno va drugo. Malo živo ni dobro imit prez señala, zač se rado zgubi i premiša mej tuje, zato ga je tribi zlamenat. Na više modi se more zlamenat ovce. Niki ostave kadigod na ovcu pahjic velni, očas, kada ju ostrigu, i to je nin señal, po kon poznivaju ovcu. Niki pek kadigod po telu: na glavi, na vratu, na pervon kraji, na zadnen kraji, na stegni, na boku pituraju, žesaju ovcu s kakovun-godare piturun. Jedno i drugo zlameni ni jako seguro. Pervo vaja, dokla ne podraste druga velna. Drugo se pozniva, dokla ga dež ne

opere. Najsegurije je zlameni na ušiju. Zlamena se dije mladoga jančiča tako, da mu se otkerne malo uha, ali podriže, ali zverti ali rascipi. Te zlameni imaju imena: prončuho, šupjuho, verčuho, kernuho, berdun, podsik. Prončuho je, kada se bravu rascipi uho ozgora zdolu: verčuho, šupjuho je, ako mu se uho va sridi zverti; kernuho, ako se okerne gori verh od uha; berdun, ako se okerne mervič uha na boku; podsik je, kada se uho presiče z bandi ke sredi. Ovih pet seňali rabi ki kako oće. Niki udela berdun sprida, ontrat je spridberdun, a niki zada, ontrat je zadberdun; tako isto more bit spridpodsik i zadpodsik. V pravon uhi more bit jedno zlameni, a v livon drugo, na jenu priliku: pravo uho zadberdun, a livo spridpodsik. More bit i više seňali na jednon uhi, na jenu priliku: pravo uho prončuho, sprid podsik, a zad berdun; livo uho kernuho, sprid berdun, a zad podsik, i tako naprid seki gospodar udela svoje zlameni.

Još je seňal i celuh, kada se ostavi majkol jedno uho celo gori, ali i obadva.

Komu se zgubi brav, ta ga napovidi. Ijde ke fantu (opéinskomu slugi) i pravi mu seňali od svoga brava. Pervu nediju zatin kjiče fanet na placi ze zica ovako: Zgubila se jena ovca: bela, merkasta, žesana na glavi, zlamenana v livo uho kernuho, sprid berdun i zad podsik; v pravo uho šupjuho, sprid podsik i zad berdun. Ki ju je našel, neka pride k meni, éu mu pravit, šća je, i dobit oće toliko i toliko dobre ruki.

Kokoši dadu za seňal nogavicu na kugod nogu od kakovegod kerpice.

VI.

Kako se nastoji seko živo, pravno je tolič, kada se je govorelo o ņen seko na svojen mesti. Juden je drago imit živa najviše zaradi koristi, ku živo nosi gospodaru. Seki bi rad imit mašku, kokoš, ovcu, a najveć prašca. I velo živo koliko govedje toliko koňsko bi rad imit sveki, ma svekomu to ne more bit. Ki nima š čin kamo, nima na čen kupit, nima kadi past, ta ne more deržat živa, pek ga i ne derži. Ki ima koliko toliko trav, makar za pet miseci, ta se gjeda dobit kakovo takovo velo živo. Za osla je dosta imit par nerizin i škon-dretin. Koňa derži kigod. Kobilu ima sveki, ki ima dosta trav, zač ju pase zaradi fruta. Samo lovci derže pesi od lova i od fermi. Kigodare pestirić ima pesića od straže. Pes i ne derže zato, zač nimaju judi kruha za femeju, a kamot da ote dat pesu, ajtubog da bi bilo jist za se. Ki ima pesa i čudo dice, ņemu se rugaju, da mu gre kruh po zlu, pek ga nima komu dat, nego pesu.

Kada je ki od voje, a više puti da rečen, najviše puti se to čuje, kada se živon ča dela, pek mu lipo gre živo, kako on oće, tada se čovik ze živon gana, koti da li se ganal ze čovikon. Nijeden ne bi rad da ga drugi čuje, kako se gana z oveun, z volon, s koñen ali ze prašcen, ma toga ne bi rad zato, zač nima seki dlaki na zajiki, pek kada pride mej judi, ontrat pravja, kako ga je čul ganajuć, a judi se smiju i hreheću od smiha. Če ki živu govori, ni moguće praviti, zač govori, če mu ontrat pride na pamet, samol lipo je, če reče. Ma ako živo ne će ali ne more ča opraviti, ontrat jo i katalo! Pokli se čovik razjadi, kriči, kjene, govori merski imena živu, a ze šibun i š čingod more mlati po živu. Ne gjeda, kuda će opariti, nego dela, koti ki je muñen. Srića da jih je malo takovih gospodari, ki ne daju živu veće brime, nego more podnest. Na neposluh se pek sveki jadi i više puti bubne prez miloserdja po živu. Potli mu biva i žal, ma zaman, kada stvar učinena konca nima.

I po ton se vidi, da imaju rado živo, zač kada ñin je slabo, jako skerbe za ñega, kako bi ga ozdraveli, deboto skerbe za živo koti za keršćanina. Ako pek krepa vol, koñ, osel, prasec, ontrat su tužni toliko da ne plaču, a kigod i plače, ženi se pek ne moru zderžati od plača, one se kagod cire, koti da ñin je otec ali mat na iškriñi. Kigod muž se i po osen dan ne obrije, kada mu krepa lipo živo i dobro, koti da bi ga žaloval. Pokli je živo krepalo, pogovaraju se od ñega više puti i v kući i ze susedi, ter ga se ne moru donahvaliti, kako je bilo pametno, razumno, dobro i tako naprid, dokla ne zaverši : „Bilo je kot človik ostran kersta i duše.“ „Ni mu falila nego beseda.“

Za oveun, jancen, maškun i peson ne abadaju čudo, zač su mali, pek je od njih malo škodi, a lahko je kupiti drugo. Ma istešo i ñega ñin je žal i ñega ne moru dije zaboravit i za ñega najđu lipu besedu, da ga pohvale, kakovo je bilo, dokla je bilo živo. Ume za ñin reć i koti da se rugaju : „Ako je krepal, ni delga pustil. Ni duše zgubil. Otegnul papki. Šel je lonca kovat. Protegnul se je. Zvernul se je. Obernul je oči. Ociril je zubi. Krepnul je. Puknul je. Pukeł je. Šćokel je. Sterl se je. Nestalo ga je.“

Čudo je takovih, ki mermju, a više puti i pokaraju onoga, ki maltrata, muči jako svoje živo. Niki su mehka serca (milostiva serca, imaju mило serce) pek ne te nanci da lupe živo, a kada pride doba, da ga moraju ubiti, ontrat, ako to i znaju i ume opraviti, ne te da oprave, zač ñin je žal živa, pek najđu kogagod drugoga, da ñin to opravi. To se zgaja najviše, kada se koju ovce za šposolit, ubijaju prašce i voli. Onijsti, ki je imel najviše posla se živon, onijsti se ne

da ni blizu, ne će nanci da vidi, kada ga ubijaju, deru i siku. Solit bi ga već šel i san, a jist mu ga se ne grusti.¹

Ako čovik kriči, kjene i mlati, ne zaboravi zajedno i pomagat živu. Kada peja kakovo brime, ontrat se san spira pod voz i s pleći riva ali pomaže z rukami. koliko više more.

Kada živo oboli, nesamo da skerbe za nega, nego teku i k likaru, da nin da likarije, i k popu, da nin ga blagoslovi, i k bahorecu na bahoriije. Delaju se živon se, će ume i moru i će se domisle i će jih ki naputi, kako nin oće živo ozdravit. Slabo, bolno živo ne pušćaju z oka. Prepejaju ga v mošunu. Prostru pod nega više slamini, da mu bude meče za ležat. Ako je slabo vrime, ne pušćaju ga nanci v mošunni, nego ga prepejaju va konobu doma, ali ga derže na stanu v kući ali v jari, ka je zatvorena koti prava kuća. Ve dne živo, ako je lipo vrime, ostave va dvori ali va umejki, neka bude na ariji, ma vavik je ki ta od kuće, a najviše je gospodar pol nega. Jist daju živu seno, boju travu i se, će moru da mu ugođe. Ako je slabo ter ne će ni toga, nejeden put mu dodar skuhaaju i posmoče hranu, samol da ga namame, da ji i neka će to poji, da od glada ne premjohavi, da se ne prepađe od glada.

VII.

Kako pride na judi, tako pride i na živo. Kako se lupi človik, tako se more udrít i živo. Kako su judi podložni sekakovu betegu, tako je i živo. Kada ča pride na živo, ontrat krepiva, krepuje živo s plohon. Ako ča pride na jedno živo, ontrat krepa onoisto samol. Najviše je živo podložno rošču, kervi. Rožec pride na trud i na naglo pit. Od rošca će puknut živo, ako mu se berzo (dije) ne pomore.

Judi poznivaju na živi ove bolesti: perne, krasti, prišće, kozičini, raspor ali rasperšničinu, bol, šiju, bjutu, kašej, reškald, mišice, červa, seršeni, suhor, zamor, rožec ali kri, zaplućnicu, lazarost, otrovani ali potrovani, pošast, zazupčini, kater, metij, jeznost, gjisti, lijavicu ali švikavicu, srab ali šugu, plišivost, opipnávost, poštn, šverkavost ali zgovrivost, bilen, slipoću ali čoravost, sliňavost, gluhoću, kerč, kilu, šcat kri, kervavo mliko, kervavu lijavicu ali grižu, otok.

¹ Judi z drugih plovanij po škoju hvale verbensko živo, nasvalito za goveda da su razumni i poslušni i da se nauče berzo fadigat. To oće reć, da Verbenčanin lipo nastoji i goji živo, ako ga vavik i ne hrani po gosposku i derži va štaji po nevrimenu. Verbenčanin je nagel i nprašit. Kada mu ne gre ča od ruki, kako bi on otel, ontrat se berzo razjadi i va non palu zaboravi, da živo dela, koliko more.

Zvenske boli su, kada se živo spešta, zgruma, stelče, ako pade s kuda doli; ako se lupi va č god z nogun, z glavun, s persi, z lebri, z bokon. Kada se živo zgruma, ontrat rado će to va nien pukne, pek ako ne krepa dije, tako veda više vrimenta, veda i veda, a najzada i krepa. Fadigajuć živo pade, pondre, pondere, a va ton se more lupit, udrīt, ogulīt, nabost na č god. Ako živo hodi po slabu putu ali po dermunu, kadi je čudo kamena, zapade mu noga lahko va škraću, pek se jeme mej dva kamika. Ontrat je rišćožo, da živo zgubi postol, to je pačenek, kopito, ali zlomi nogu, a lahko se i ubije. Tada, i kada gre po ledu, se živo more zbedrit, a to je, ako mu ijde noga z mesta va kelku. Ako se živo ze živon telče, moru jedno drugo udrīt i ubit. Bravi i voli se boče, końsko se kopita. Vol more vola i końsko i bravje prohibit, probost, rasparat, zaparat z rogon. Umi i špehnut ze nogun, ma špeše samol va čovika, a va drugo živo retko. Końsko se brani ze zubmi i ze kopiti. Ze zubmi grize drugo živo, a s kopiti speše i gazi. I čovik more v deli ali nehote udrīt, porizat, zasić, posić, zarizat živo. Kada se spod buhca pokaže kri, ontrat je rana, nigda veća, nigda maña. Ka ni na mesti, kadi se more pozlobit, ontrat ju se pusti, neka se zagoji sama. Ako je velika i rišćoža za pozlobit se, ontrat ju se mora ličit, dokla se ne zgoji, zaliči, zaceli. Dokla ne obrastu ondi dlaki ali dokla ono mesto ne pokriju dlaki, dotle se ondi vidi ugriz, posik, udrec.

Živo oplišivi, popadaju mu dlaki od buhac, od nemoće, od zločestarije, a oplišivi od sraba, kozičin, perń i krast. Ako je mokro, a živo hodi po kamenu čudo vrimenta, razdere mu se kopito, pek se onda gre nabadajuć, živo je ogrebeno, ogreblo se je. Na nogi mu pride i raspor, rasperšničina i kater, a to je, kada mu se udela bol na nogi sprida mej pačenki ali okolo nakolo kopita. Bol, bjuta, šija je najradije volu na vratu.

Nuterne boli su griža, lijavica, gjisti, reškald, zaplućničina, mišiće, rožec, otrovani, zernavost, žaladija v kongod kraji pod kožun, voda, seršeni, zazupćini, kašej, zamor, zgovrivost, slińavost, kemerživost i pošast.

Pesa judi opare, opale, otruju. Pas pesa uji, ugrize, zgrize. San se najviše ogrebe hodeć, tekuć po lovu. Nemu pride kašej i zamor. Ako ima kašej i zamor skupa, ontrat je ne ponese, mora krepāt. Ako ima zamor samol, ontrat more i prebolit, ali već ni nigdar više zdrav. Zamor mu ostavi ku tu nemoć: ali oglušī, oslipi, zgubi voń, ali pek olazari na jeden kraj tela, zgubi rado i glas. Pes je podložen perńan i krastan, a rado ga pokriju grinti, pek od njih mu ni likarije.

Maški moru judi udelat se, če i pesu. Nu moru još i ćapat na zanku i na udiu. Ona je podložna krastan i grintan i kašju i metanu. Najveć ju lovi kašej i lijavica. Noj pride nemoć, koj ne znaju imena, a ona od nie krepa, pek reku, da noj je prišel krêp, da je morala krepat.

Kokoš najviše pati od suhora. Pride noj i voda i boli. Dogodi se, da pride na nu i kuga.

Prasec ima više sorti boli. Nemu pride červ, pek ne more jist. V gerli i va vratu mu se udelaju mišice. Pride mu zaplućničina i rožec. On je naprašit za rožec i za kašej i za zernavost. Na nien bivaju kožičičini i krasti. Na nega pride lijavica, pošast i kuga, a rado i olazari. Od vele mokrini obniju mu pačenki i obole nogi. Ako mu se daje toplu hranu, ontrat je moguće, da se zapari pek oslabi. Kada je slab, on se serdi, biži v kraj, ne će da žere, nadme se, stipa.

Ovci pridu na rilo perne, krasti i grinti. Po telu noj se udelaju li tako krasti i grinti. Na nu pride i srab ali šuga. Ona more zlomit nogu. Zel čovik ju more prebit, prekinut, zlomit noj nogu. Na nogu noj gusto puti pride rasperšničina mej pačenki, pek šepa. Zima i škropec ju moru činit krepat. Ona imiva kašej, biva kemeržjiva i zgovriva. Rado noj pride bilen na oči, a više puti i oslipi. Pride noj i zaplućničina. Najviše ovac pogine od kerve, rošca i lijavice, a čudo jih krepa i od metija. Dogodi se, da ovca zjezni. Pride noj nič v glavu, pek se se verti i verti okolo sebe, a najzada krepa.

Vola pači kri, rožec, ugerce i švikavica. Na vrat mu pride bol, bjuta, šija. Na nogi mu pride raspor i kater. Usta mu se nutri razbole, pek ne more niš jist, a slini mu se ciđe z ust. Više puti ćapa reškald. I na nega pridu krasti i kožičini. Vrat mu se rado oguli, oplišivi i poštuma, ako je fadigal po dežju. On se rado potruje maja miseca na suhoplatu mladu šumu od hrasta. More se potrovat i z otin, če poji kerpinu, poplatinu, ma to ne ji seki. Vol se more zadavit, zadernut š čingodare, ako mu ostane va gerli. On se najradije zbедri, a lahko se zgruma i ubije. Prez kašja ne pasa ni on.

Końsko terpi od rošca i reškald, a koń najviše još od kašja i zazupčin. Osel pek od seršeni. Sveko more zlomit nogu, a ontrat ga je ubit, zač mu ju ni tako lahko moguće načinit i zgójit. Koń i osel mogu još i okilavit. Kila nin pride ali pod terbuhon ali na boku, a to od vele force, na trud, kada moraju ča teško nosit.

Perne su krasti živu po rilu. Grinti su mu i po rilu i po sven telu. Prišće i kožičini mu pridu li tako.

Raspor je bol' mej pačenki. Najviše terpe od néga voli i ovee. Ondi, kadi se razdvajaju pačenki, kadi je ono va koži koti jena skujica, ondi ozgora i onuda malo oteče noga, a živo se ne more upirat jako na nu, nego mora šepat. Do nikoliko dan se to ognioji i probije samo, pek počne teč znutra gnojina.

Bol, šija, bjuta pride najradije na vratu i blizu okolo vrata. Vrat nateče ves i nadebja. Na jednon mesti se spravi bol koti na kup, a biva to veliko, koliko jeden hjib. Kada uzrije, pukne i počre teč ter teče, dokla ne ziteče. Živo od otoga jako terpi i čudo sterpi, dokla se spravi, probije, ziteče i zagoji.

Kašej pride živu na zimu. Živo se prehladi, prezebe koti čovik.

Reškald biva živu va plućih, a najviše va terbuhi va črivih. Pride živu na veli trud i na toplinu. Od néga živo veda i sehne, v oči z oči se gre va se, nazad, namesto da se otušti.

Mišiće pridu va gerlo i okolo gerla se udelaju. To su nikakove gerče koti galvi ali male mišiće. One zatvaraju živu dušniak, da ne more puhat, pek puše koti da sopu miši.

Červ je li bol v ustih. Da ima živo červa, pozniva se po ton, če ne će da ji, a ako ji, ji koti skroz zub, koti za nemar, koti da mu se ne će jist. Kada ji, ontrat dela „cik, cik, cik“ ze zajikon. Pod zajikon mu se nadme jedna černa žilina, ka je kriva, da ne more jist. To je ta červ.

Seršeni pridu va kraj repa doli va metlicu. Živo merhaji i vidi se, da je slabo, a ne zna se, če mu je, dokla se ne obliči, da mu je doliñi kraj od repa nil, a z néga padaju nikakove bele červiće. To su seršeni.

Suhor pride na žeju. V gerli stverdne zajičec, i ako se berzo ne pomore, kokoš usehne i krepa. Pozniva se po ton, da je kokoš suhor, zač noj rožica problesne i ne more zobat.

Rožec, kri pride na trud, toplinu, naglo delo ali nagel hod, naglu vodu i na niku hranu, kako erbašpañu, ditelinu, smokvi, terstiku i kada se živo naglo naji. Poznivaju, da je živu rožec, po ton, če se jako nadme, stipa, ne će da ji, ne gre od sebe i uši imiva studeni koti led.

Zaplućničina govore da pride živu, kada mu se seden perut krejut od pluće oboveje okolo dušniaka pek mu ga stisne, da ne more puhat. Od ne ni pomoće, živo je tribi prekrat, ako ne će krepat.

Lazarost je, kada živu omertvije jedna noga ali ves jeden kraj tela.

Kada živo ča otrovno poji, ontrat se otruje, potruje, struje pek oboli. To je potrovanost.

Pošast je seka bol, ka gre od živa na živo, ka se dobavja, orbiva, orbuje. More se reć, da od űe mora seko živo krepāt, malo ko škapula.

Zazupčini su živu, kada mu okolo zub nađebja meso ter pride visočije od zuba, pek živo ontrat ne more jist, zač se grize jiduć za svoje meso. Kada su živu zazupčini, ontrat mu se i nike zubi koti zdvignu i omeknu. Kako ne more živo jist i ne smi zub stisnut, tako mu se ontrat cide slini z ust.

Kater pride na nogu. Okolo nakolo nogi ozgora kopita oteče pek se ognoji i teče. Od otoga more otpast i kopito, ako ijde bol gelbje po perstu zdolu. Kopito, pačenek, stava na perstu samo natekúeno, koti da je se okolo nakolo molano.

Metij pride, ako se živo napasa po poju. Va plućih se živu zakote nikakove male mušice. Vrat nateče. Koža se pod bradun odvisi, a živo jako puše i herhúe z nosa, koti da skuca.

Jeznost je va glavi. Prave, da ju udela, da čini živo zjeznit nikakov červ, ki se zleže va možjenih.

Gjisti su niko živo, ko se zakoti živu va terbuhi koti i človiku.

Lijavica pride živu na mladu travu od marča do maja. Prit oće i na preveć slanu travu v zimi i na teplinu v leti.

Bilen je živu na oki, ako mu se je udelala jedna bela mezdrica priko černa v oki, ali ako mu je pokrila malu v oki. Kada je mala pokrivena z otun mezdricun, ontrat živo ne vidi na oko niš, slipo je, oslipelo, čoravo, očoravelo je.

Kerč se pozniiva po ton, da se živu protegne jena noga i ne da mu se skerčit, nego sve trese, ali mu se stisne, skerči, pek se ne da rastegnut. To đura čas robi, pek ijde samo ča, dokla se opet ne verne.

Raspor liče tako, da ga presiku, prerizu z britvun, neka prija ziteče, a živo puste, neka počiva.

Bol, bjutu i šiju križaju, da se rasteče. Ako ne će da posluša, pohaba, ontrat ju probiju, kada misle, da je već zrela, ali prorižu z britvun.

Reškald liče ze salamaron ali solun, ma ne z onun, s kun se soli, z dobrin ulin ali ulin od maslini i ze ulin od ličini. To daju živu pit; ako ne će, opru mu usta i vliju va űega. Ove tri likarije su zato, da se živu terbuh ohladi i očisti.

Mišiče gone ze terenin i ze toplimi oblogi, to je teru živo po vratu, a oblažu mu ga ze rukavinun ali hovejinun pelnun teploga popela.

Červa rižu z britvun. To delaju ovako. Živu dadu v usta topo-rišće od sikire, tako da mu ga je bokun z jene bandi, a bokun z druge bandi zven ust, pek jih ne more nikakor zaprit. Sedaj on, ki riže, zeme šivatnu iglu nadivenu na platneni konec, zajizdi živu priko vrata, ma ne jizdi na nien, nego stoji na tlih, a živo derži mej nogami. Zitegne ven živu zajik i ubode ozdola va kraj zajika z iglun, ter probode i potegne zgoru, pek nategne zajik i preverne, neka se dolina banda zajika vidi. Sedaj zeme briti i poriže onu čerņu žilinu, ka se je napregla pod nien. Pek zeme dva zerna soli, jidatne soli, i položi je va on riz, zitegne iglu i konec i zneme toporišće, a červ je porizan i živo dije more boje jist, a drugi dan več nima červa.

Za očistit živo dadu mu i servicijal. Svičini skuhaju va vodi, nuter dadu dobroga ula. To zliju va jeden mihir pek ontrat na mihir svežu civeu, civeu vediju živu va prohod, ontrat stiskaju mihir, neka re ona vjačna voda živu va guzično črivo. Kada je mihir spraznjen, servicijal je udelan. Do kvaret ure ali pol ure zilet i ze živa ona voda pomišana z lajni, a živu je legje.

Za niko živo je jako zdrava hrana sterkek, ki mu kuhaju i daju jist, a vodu pit. Ovo daju najveć samol prašcu i nazdravi.

Seršeni zigaňaju tako, da daju živu zobat rež.

Suhor znaju raskinut. Opru kokoši kjun, nabodu joj zajičec na iglu ze platnenin koncen i potegnu ven, ontrat koti da nčj se otkine zajik, zatin pjunu kokoši v gerlo i polože ono zikiňeni zajik na mesto; tot je suhor zličen, ma je rišćožo, ki ne umi, da kokoš čini zgubit zajik.

Zamor rižu za friška, zač ako zastara, ne pomaže rizat. Živo se zeme mej nogi pek mu se na igli ze platnenin koncen preverne oko z one bandi, ka je blizu nosa. Iglu vaja zabost v onu tvrdu kožicu nakraj oka. Kada se oko preverne, pokaže se jeden bokunić mesa, kolik je jeden bob. To meso je čevjeno i napuhňeno. Z ostrun blitvicun ali ze britvun se ta bob mesa održiže, na nu ranu se da dva zerna soli, zidije se iglu i potegne konec ven, a ako ijde opet na svoje mesto. Seda še udela, ako je hudi zamor, i na drugon oki ovako.

Rožec ume na više modi ličit. Niki ga križaju. Niki ga rižu v oki koti se riže zamor. Niki pušćaju živu kri. To pek znaju udelat tako, da v uhi niku žilicu, ka se napregne, kada je živu rožec,

porižu, neka po ņoj teče kri ven. Ki ne umi tako, ta odriže živu bokunič uha, da mu more kri bižat ven. Niki ume nać i v repu žilicu, ku prerižu. Ki ne umi nać ni te žilice, ta odriže živu veršćić od repa. Niki pek sole živu oči s prahon od puše. Kadagod sve to provaju, a rožec ne će da taúa, živo sejenako stipje i ostaje naduto. Ontrat ni druge, nego prevernute rukav i zabost živu ruku va prohod ter počet ziterat z ņega lajna ven, neka mu odlegne. Još i najzadńu provaju: ta je ćapat živo za kraj repa i počet ga potezat za rep ter naglo vertit živo po dvoru. Kada se riže ubo ali rep živu, će je huji rožec, to boje teče kri. Ako je već prepasal, zastaral, ontrat ne će jako kri da teče. I kada je nego nastupil rožec, ako ni hud, ne će jako da teče kri. Ontrat je tribi zet jenu tenku šibicu ali žukvicu i tlić š ņun živo po uhu, neka kri boje teče. Pokla već ne će kri teć na žicu ni tako, ontrat je rožec prekińen, za ta put ni straha, da će živo poginut. Niki prilikuju rožec od živa panti od judi, da kako umre ćlovik od panti, tako pogine živo od rošća.

Lazarost ijde i pride sama pŕez likarij. Pošast pride i pobere, će pobere, a kada ijde ća, ko je krepalo, krepalo je, a ko je ostalo živo, ostalo je živo. Va vrime pošasti nije boje likarije, nego ćuvat živo, da se kadi ne dobavi. Ni od potrovana ni likarije kot ni od zaplućnićini.

Ocet i uli zmišaju pek vlivaju v živo, kada ne će da ji, ali ne jako z velun koristun.

Zazupćini rižu živu z britvun i posole ze solun.

Kater liće koti i raspor.

Metija gone ze kušon. Kada je živo ometijivelo, ontrat ga je dat onamo, kadi ima ćudo kuša za jist. Ako ni takove priliki, ontrat je poč kuš pobirat i nosit ga živu, da ji. Kuš se more i kuhat, pek onu vodu od ņega vlivat va živo. Za gonit metija su mi pravili, da je dober i nikakov germ, ki raste po žalih alaj mora, i pokazali su mi ga, ma mu nisu znali imena, a ni ja ga ne znan, nego sen ćul praveć na Crisi, kada sen jednuć onamo bil, da se u ņih ta germ zove lanštik. Tako cvet od toga germa kuhaju, a onu vodu od ņega daju pit metijivin ovcen, i da, ka ju pje, ozdravi.

Za zignat jeznost od živa, nažare klišću ali ća drugo v ogńi, pek to onako žareno pretisnu živu na ćelo, ma ne bogzna s kakovun koristun.

Ljavicu liće, ako ne će sama od sebe ća, koti i reškald.

Gjist ne znaju lićit, one ņin pridu i ijdu sami ća.

Bilen gone z oka ze cukaron. Cukar steru na prah koti muku pek ga dadu v jenu eivcu, ontrat ga z usmi puhnu živu v otvoreno oko.

Kada živo nogu zlomi, ijdu po onoga, ki umi načiňat (nogi). On pride, obajde, pek tere i da na mesto, složi kost ze kostun i naravna, da pride lipo na svoje mesto. Sedaj da na nogu, ako ši ako ne, česanicu pek obevije ze hajinun. Ontrat obloži nogu z deščicami i obevije sve s konopon ali veže s gužvicami i reče, neka to tako stoji više dan. Potli prevežuje on san ali naputi gospodara, kako će to delat.

Kada se živo posiče na č, ali kada ga ki posiče, ontrat ga mažu ondi ze štermuntanun. Ako je jako gelboka rana, ontrat daju na nu švilace od platna kočevara, od lana i cirot. Švilace udelaju tako: Najprija zemu kerpu od kočevara pek ju raskose na žice. Seku žicu raščesru kako velnu, zato ju je tribi razvertat s persti. Cirot kupe udelan va špicijariji ali ga kupe va kusu, pek ga doma tale i razmazivaju na platno od konca, lana ali kočevara, zač platno od bunbaka ni zdravo, koti nî zdrava ni velna.

Ugriz od kaški liče ze križanin. Ki ne će križat, ta zeme dvi granpave škriľčice od kamika i jenu naoštrenu zbicu od drena. Ze zbicun nabada sve ono, će je živu nateklo od ujida, a ze škriľčicami sterže po non i ziňeta onu jadinu ven. Pokla je to opravil, zeme jenu, dvi žili od sperža pek je zabode va ono meso, kadi je ujedeno, po jenoj škuji nuter pod kožu, a po drugoj ven i zaveže, zaverti oba kraja ozvena. To dela zato, zač sperž ziteže gnoj i ne da, da se škuja zapre.

Ako živo oteče, a ne znaju, od česa je moglo oteć, ali ako i znaju, kure ga na dimu od blagoslovjene maslini, od blagoslovljenih rožic i na krunici od Petrove.

Dokla živo ne će da ji, seňal je, da je slabo. Kada pek počne jist hranu od užance, seňal, da je počelo ozdravjat i da ni straha, da oće krepat, nego da oće prebolit i berzo ozdravit. Kada ni nadije, da more živo prebolit od rošca, od posika ali od zgrumana, ontrat ga je tribi preklat, da se i ča od nega dobije, majkol da se kožu škapula, zač ako živo krepa prez nožića, ontrat ni ona ne vaja. Koňsko ni za silu ubit, more ga se pustit i da cerkne, zač od nega ni za rabotu nego koža, ma boje da se ga ubije, zač meňe terpi, nego kada krepiva.

Prija su puščali živo, kadi je krepivalo, va dermuni ali na komunadi. Ako bi bilo krepalo v mošuni ali doma v konobi, ontrat bi ga bili zivelkli tamo kamogodare zven mesta, kadi judi čudo ne

pačaju, neka ondi smerdi, dokla ga červi ne rastoče i kavrani i supini ne raskidaju i požru. Kigodare su zatribjivali mercinu va kakovugod gromačinu, hitali krepalinu v more, neka ju nosi, kamo oće. Retki su erknuto živo zakapali v zemju. Sedaj več ne smi delat, kako ki oće i če oće, nego more delat onako, kako zapovida zakon. A zakon zapovida, da se mora seki gospodar javit na poteštariju, kada mu ko živo krepa, nasvalito va vrime od pošasti, i da ga mora zakopat gelboko pod zemju, neka ne smerdi i da ne bude priliki, da bi krepalina ariju otrovala. Ma još se najde v mori plavajuć krepana živa. Još supini više puti najdu mercini nezakopane i žeru do voje.
